

Beslut

Datum 2025-05-05

Dnr 2024:9795

Sida **1 (17)**

Beslut

**efter kvalitetsgranskning av anpassade grundskolans
undervisning och rektorns ansvar för utbildningen utifrån
kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer vid
Olympiaskolan i Vallentuna kommun**

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19–20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Olympiaskolan avseende undervisningens kvalitet utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt rektorns ansvar för utbildningen inom samma område.

Granskningens syfte är att granska kvaliteten i de utvalda anpassade grundskolornas undervisning samt rektorns ansvar för utbildningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen (se bilaga 1). Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet inom något område anges ett utvecklingsområde. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då också av huvudmannen. I bilaga 2 återfinns granskningens författningsstöd.

Skolinspektionen besökte Olympiaskolan den 19 mars 2025 och hade en digital intervju med rektorn den 21 mars, samt en kompletterande telefonintervju med lärare den 2 april. Besöket genomfördes av utredarna Ulrika Tutorius och Roger Persson.

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Bedömningarna i detta beslut grundar sig på:

- En observation av delar av lärmiljön
- En gruppintervju med elever
- Två gruppintervjuer med lärare
- En kompletterande intervju med en lärare
- En intervju med rektorn
- Dokument som begärts in från huvudmannen.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

De samlade iakttagelserna från de skolor som har ingått i granskningen kommer att presenteras i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. Rapporten är planerad att publiceras hösten 2025.

Beslut

Undervisningens bidrag till att ge eleverna kunskaper om sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Olympiaskolan i Vallentuna kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen **i hög utsträckning** utformas för att ge eleverna kunskaper om sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Utifrån Skolinspektionens kvalitetskriterier har utredningen visat att verksamheten inom det granskade området fungerar väl.

Rektorns ansvar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Olympiaskolan i Vallentuna kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att rektorn **i hög utsträckning** ansvarar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Utifrån Skolinspektionens kvalitetskriterier har utredningen visat att verksamheten inom det granskade området fungerar väl.

Skolinspektionen avslutar härmed granskningen.

Skolinspektionens bedömning

Undervisningens bidrag till att ge eleverna kunskaper om sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Undervisningens innehåll

Här bedöms:

- Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning
- Samordnad undervisning
- Kunskaper i undervisningen

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Undervisningen inom kunskapsområdet är återkommande, aktuell och fördjupad

Granskningen visar att undervisningen är återkommande, aktuell och fördjupad i olika årskurser och ämnen.

Intervjuer med elever, lärare och rektorn samt dokument som begärts in från huvudmannen visar att sexualitet, samtycke och relationer på olika sätt behandlas återkommande i årskurs 7–9. De intervjuade lärarna uppger att de har lagt upp undervisningen utifrån treårscykler och på så sätt täcker in kunskapsområdets delar för alla elever. Undervisningen ges i exempelvis samhällsorienterande och naturorienterande ämnen, hem- och konsumentkunskap och idrott och hälsa. I intervjuerna uppger såväl lärarna som eleverna att de exempelvis har arbetat återkommande med samtycke, hbtqi, vänskap, relationer, människokroppen, pubertet, heder och säkerhet på nätet. Vid behov använder lärarna annan kompetens än den egna för att bredda och fördjupa perspektiv i undervisningen, exempelvis genom att delar av elevhälsan besöker klassen. I ett samarbete med elevhälsan delas eleverna in i halvklass och får möjlighet att diskutera frågor med koppling till kunskapsområdet.

Av intervjuer framgår att eleverna får möta en undervisning som är aktuell och relevant. Intervjuade elever och lärare berättar att eleverna varje morgon tittar på nyheter som då och då tar upp frågor som berör kunskapsområdet tillsammans med läraren och att de brukar samtala om vad de har sett. Eleverna nämner också att de tillsammans följer en tv-serie som handlar om kärlek och vänskap, vilken de i stor utsträckning kan relatera till då den upplevs som relevant och verklighetsnära. Lärarna uppger att de själva håller sig uppdaterade om

utvecklingen inom kunskapsområdet genom att följa nyheter, hämta information från ungdomsmottagningens hemsida och ta del av forskning på området.

Samordnad undervisning

Undervisningen är samordnad och eleverna får möjlighet att uppfatta kunskapsområdet som en helhet

Granskningen visar på ett strukturerat samarbete för att samordna kunskapsområdets innehåll i olika ämnen, vilket ger eleverna olika perspektiv.

Lärare och rektorn beskriver att lärarna samplanerar vid uppstarten av läsåret, för att i undervisningen skapa helhet för eleverna. Såväl rektorn som de intervjuade lärarna berättar vidare att samverkan sker genom olika pedagogiska möten då de ofta tar upp kunskapsområdet, eftersom det är aktuellt för eleverna. Vidare berättar lärarna att det finns fler samarbeten mellan lärare inom kunskapsområdet, till exempel mellan ämnet idrott och hälsa och samhällsorienterande ämnen kring kroppskännedom och kroppsuppfattning och mellan ämnet idrott och hälsa och naturorienterande ämnen kring kropp och svett.

Kunskaper i undervisningen

Undervisningen ger eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om kroppen och sexualitet

Av intervjuer med lärare, elever och rektorn framgår att undervisningen i kunskapsområdet innehåller moment och uppgifter som ger eleverna möjlighet att utveckla kunskaper om kroppen, pubertet, sexualitet, reproduktion och kärlek. En stor del av undervisningen om kroppen sker i naturorienterande ämnen och även i ämnet idrott och hälsa. Eleverna får undervisning om exempelvis relationer, könsidentitet och sexualitet, också i samarbetet med elevhälsan. I ämnet idrott och hälsa tar läraren upp kroppsuppfattning och kroppskännedom och i naturorienterande ämnen tar läraren upp människokroppen först relaterat till organ och organsystem för att därefter komma in på sexualkunskap om bland annat preventivmedel och könssjukdomar. En lärare berättar också att samkönad kärlek speglas i filmer som de ser och sedan pratar om i klassrummet.

Undervisningen stärker elevernas förutsättningar att göra självständiga och medvetna val

Av intervjuer med lärare och rektorn framgår att arbetet med att stärka elevernas förutsättningar att göra medvetna och självständiga val är ett av skolans mål som genomsyrar undervisning och utbildning. Rektorn berättar att självständighet har varit ett prioriterat område under flera år, något som har utvecklats under tiden med olika teman. Förra årets fokus var elevers autonomi och att elever själva

skulle träna sig i att göra egna val medan de i år bestämde att det skulle bli mer konkret. Enligt rektorn handlar det bland annat om att lyssna in eleverna och låta dem göra val i undervisningen. Lärare beskriver att eleverna på olika sätt får öva på att göra enkla självständiga val, som att välja bok, aktivitet på idrotten eller vad de ska göra på rasten. Vidare beskriver lärare att eleverna inom ramen för kunskapsområdet får göra "fyrahörnsövningar" och "heta stolen". Några lärare beskriver hur de medvetet gör demokrati av elevernas val genom att eleverna får rösta fram och ta beslut tillsammans. Vidare beskriver de intervjuade lärarna att undervisningen bidrar till att eleverna utvecklar förståelse för andras och egna rättigheter, till exempel genom att de arbetar med barnkonventionen, de globala målen och uppmärksammar FN-dagen, samt genom diskussioner i samband med att de tittar på nyheter. Rektorn beskriver vidare starten av hälsoråd där eleverna ska driva egna aktiviteter, av vilka vissa kan kopplas till kunskapsområdet.

Undervisningen ger eleverna möjlighet att utveckla förmågan att leva sig in i andra människors situation och förstå betydelsen av samtycke

Såväl elever som lärare uppger att eleverna möter inslag i undervisningen som handlar om värdet av trygga relationer och betydelsen av samtycke. Elever och lärare berättar att de har pratat om vänskap och kärlek exempelvis när de har läst böcker och sett filmer men också när de har besökt ungdomsmottagningen. En lärare säger att frågor som empati och relationer kommer in på olika sätt, till exempel i religion har det handlat om hur man kan acceptera varandra och om kärlek som något existentiellt. Vidare säger lärarna att de ofta kommer in på olika sorters kärlek. Lärare belyser olika varianter av familjekonstellationer och skolan uppmärksammar Pride. Empati kommer upp dagligen i mötet med eleverna, betonar de intervjuade lärarna.

Undervisningen i ämnet bild har fokus på relationer och kärlek i samband med alla hjärtans dag. Då planerar läraren att eleverna ska skriva kort eller rita en teckning till någon de tycker om och säger att det brukar leda till samtal om olika slags kärlek, till föräldrar, djur, vänner. I undervisningen har de pratat om hur det är att vara kär. Elever berättar också att de pratar mycket om samtycke i undervisningen. Till exempel har de läst en bok och sedan gjort en fyrahörnsövning då de skulle ta ställning till en situation i boken kopplat till relationer och samtycke. När de arbetar med kroppslig integritet och rätten att säga nej till oönskad beröring har alla elever lektioner om samtycke. Det sker också i samband med att de tittar på tv-program, där olika frågor som samtycke, hbtqi och heder tas upp. De samtalar i undervisningen om vem som har rätt att ta på en elev, om det är föräldrar, läkare, syskon, vänner och så vidare. Även i naturorienterande ämnen tar läraren upp samtycke. Då brukar läraren samtala med eleverna om hur de ser på när det är okej att röra vid en annan pojke eller flicka.

Sociala medier tas upp regelbundet i undervisningen bland annat om säkerhet på nätet. Elever och lärare berättar dessutom att representanter för Stödcentrum för unga brottsutsatta har varit på skolan och exempelvis pratat om "netikett" och om riskerna med att skicka nakenbilder och om grooming.

Undervisningen ger eleverna möjligheter att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

Intervjuer med lärarna visar att de undervisar om exempelvis könsmonster, könsnormer och könsroller samt om hur föreställningar om manligt och kvinnligt kan påverka livsvillkor i olika ämnen. I exempelvis ämnet hem- och konsumentkunskap arbetar eleverna med könsroller och könsnormer, bland annat med en uppgift om uppdelningen av uppgifter i hemmet. Det är ett inplanerat och återkommande avsnitt, säger läraren. I samhällsorienterande och naturorienterande ämnen ingår hur olika kön och andra villkor kan påverka livsvillkor i arbetet med globala målen, vilket är skolans tema för läsåret. Vidare behandlar lärare könsnormer, hbtqi och familjesammansättningar i samhällsorienterande ämnen.

De intervjuade ger flera exempel från när de tillsammans med elevhälsan undervisar om heder och hedersrelaterat våld och förtryck. I undervisningen pratar de om vem som har rätt att bestämma om en elev får vara med på idrott eller vara ute med andra. De har också pratat om mödomshinnan och allas rätt till sin egen kropp. Kopplat till det kommer också frågan om elevernas eget val in, exempelvis genom en övning där eleverna skulle fundera över vem som bestämde vilken frisyr en ungdom skulle ha, till exempel skolan, vänner, syskon eller föräldrar. Eleverna har även tittat på ett avsnitt av ett tv-program som handlade om svartsjuka. Det ledde till reflektioner om vad svartsjuka är och att man inte har rätt att begränsa någon annan och att svartsjuka kan gå för långt. Heder tas även upp i religion och när lärarna pratar om mänskliga rättigheter. Heder behandlas också på förekommen anledning, exempelvis i samband med nyhetsinslag i nyheter för unga eller när elever ställer frågor. Samtidigt som de intervjuade ger flera exempel säger lärarna att heder är ett svårt område att undervisa om.

Undervisningen ger eleverna vissa möjligheter att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i medier och andra sammanhang

Intervjuer med lärare ger några exempel på undervisning då eleverna arbetar med att kritiskt granska hur relationer och sexualitet framställs i medier. Lärare berättar att det händer att de diskuterar sådana frågor, men att det nästan alltid sker när lärarna fångar frågan i flykten och inte i den planerade undervisningen. En lärare berättar att hen i ämnet bild har haft samtal med eleverna om ett

fotografi med byggarbetare som sitter på en plank högt upp i luften och att samtalet kom att handla om kvinnligt och manligt ur olika perspektiv. Samtalet gick sedan över till olika slags relationer och om man får vara kär i vem man vill, berättar läraren. Vidare säger läraren att de tittar på gamla konstbilder och statyer och pratar om dessa ur ett könsperspektiv och att det framför allt sker spontant från eleverna.

Undervisningens form

Här bedöms:

- Didaktiska val i undervisningen
- Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat
- Elevdelaktighet och att fånga elevernas frågor

Didaktiska val i undervisningen

Undervisningens arbetsuppgifter är varierade och lärmiljön är tillgänglig och anpassad efter elevernas behov

Granskningen visar att arbetsuppgifterna i undervisningen är relevanta och ger eleverna möjlighet till att tillägna sig kunskapsområdet genom en variation av arbetssätt. Lärmiljön är utformad för att möta elevernas behov av att lära på olika sätt och tillsammans. Dessutom används olika hjälpmedel för att tillgängliggöra undervisningen för samtliga elever.

Av intervjuer med elever och lärare framgår att lärarna exempelvis utgår från filmer, böcker och elevernas frågor i undervisningen. Elever berättar att när de arbetar med relationer bland annat läser böcker och ser på tv-serier om vänskap som de sedan samtalar om. Elever uppger vidare att de skriver snälla saker till den som håller samlingen varje fredag, som en övning i hur man ska vara mot varandra. Rektorn och lärare ger flera exempel på hur de använder filmer, digitala applikationer, värderingsövningar, rollspel och samarbetsövningar i undervisningen och berättar att elevassistenterna används på olika sätt för att stötta eleverna i undervisningen. En lärare berättar vidare att det är svårt att nämna intima kroppsdelar eftersom vissa elever inte vill prata om det och att hen då försöker avdramatisera och delar upp innehållet i mindre delar. Därtill förbereder lärarna undervisningen genom att tillverka bildstöd som passar ämnet och eleverna. För att få eleverna närmare varandra, har de även i vissa sammanhang gjort tvärgrupper över högstadielklasserna. I naturorienterande- och samhällsorienterande ämnen har lärarna även promenadlektioner med eleverna.

Skolinspektionens observation av elevernas lärmiljö visar att det bland annat finns tillgång till bildstöd, individuella scheman, dags- och veckoschema med bild

och text, lektionsplaneringar, tidshjälpmedel, kalendrar samt olika skriftliga instruktioner i elevernas klassrum. Det finns skärmar som används på olika sätt, hörselkåpor och hörlurar. I något klassrum finns en interaktiv skrivtavla.

I intervjun visar läraren i naturorienterande ämnen bildstöd från undervisningen och förklarar att dessa illustrerar olika sociala interaktioner. Bland annat avbildas en pojke och en flicka som sitter bredvid varandra, där bildstöden tydliggör hur mycket fysisk kontakt som är acceptabel samt vilka konsekvenser som kan uppstå vid överdriven beröring. Dessutom innehåller bildstöden andra scenarier som behandlar liknande ämnen.

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Klassrumsklimatet präglas av tillit och öppenhet

Granskningen visar att lärarna använder olika strategier för att skapa en tillitsfull miljö så att eleverna känner sig trygga att uttrycka sina åsikter, ställa frågor och delta aktivt i diskussioner om kunskapsområdet.

Lärarna uppger att de försöker uppmuntra alla elever att prata när de arbetar med kunskapsområdet. De säger att de har höga förväntningar på eleverna och visar tillit till att eleverna klarar mycket i sin tillvaro och att de samtidigt arbetar med att alla är olika och har olika behov. För att skapa ett tillitsfullt klassrumsklimat, använder lärare olika metoder som att låta elever prata parvis eller i mindre grupper och de tar också hjälp av elevassistenterna för att möjliggöra detta. Vidare säger de intervjuade lärarna att de är lyhörda inför elevernas behov och anpassar förväntningarna på deltagande efter elevernas dagsform. Vidare uppger lärare att det råder ett öppet klimat på skolan där alla oavsett könstillhörighet och sexuell läggning blir accepterade.

Elevdelaktighet och att fånga elevernas frågor

Undervisningen fångar upp elevernas intresse och innehållet anpassas utifrån gruppens behov

Granskningen visar att eleverna är delaktiga genom att de får välja arbetsform, utvärdera undervisningen och framför allt genom att lärarna fångar frågor i flykten.

Lärare uppger att eleverna kan påverka hur de vill arbeta på lektionerna, till exempel lyssna eller läsa, men att de mer sällan får vara med i planeringen av innehållet i undervisningen. Samtidigt uppger de intervjuade lärarna att de anpassar undervisningen efter elevernas behov och intressen. Lärare lyssnar in eleverna och om det är något särskilt som de funderar på lyfter de deras frågor. Enligt rektorn sker detta både i planerad form i klassrummet och genom att fånga upp det som händer utanför klassrummet.

Vidare framkommer det i intervjuerna att eleverna ofta utvärderar lektionerna och att dessa utvärderingar även kan leda till förändringar i undervisningen. Rektorn uppger att det sker en mer kontinuerlig uppföljning av undervisningen och att det inte bara är något som görs i enkätform någon gång per år.

Rektorns ansvar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Rektorns ansvar

Här bedöms:

- Rektorns styrning
- Förutsättningar för samordning
- Ansvar för kompetensutveckling

Rektorns styrning

Rektorn leder och styr arbetet med att kunskapsområdet återkommande behandlas i utbildningen

Granskningen visar att rektorn är medveten om och ger förutsättningar för att utbildningen i sexualitet, samtycke och relationer kontinuerligt behandlas i alla årskurser.

Enligt intervjuer med lärare och rektorn ges lärarna förutsättningar i form av tid, organisation och förtroende för att bedriva undervisning i kunskapsområdet. Till exempel ges schematekniska förutsättningar för undervisning i halvklass. Rektorn ser också till att lärarna har tid till att samplanera kunskapsområdet, också med elevhälsan, och berättar vidare att rektorn deltar i lärarforum och får på så sätt insyn i undervisningen. Rektorn betonar att de arbetar mycket med likabehandling och likabehandlingsplanen vilket uppfattas som en del av arbetet med sexualitet, samtycke och relationer, främst avseende det som anges i de inledande delarna av läroplanen. Rektorn avsätter tid på arbetslagsmöten för att diskutera detta arbete.

Förutsättningar för samordning

Rektorn verkar för att undervisningen utifrån kunskapsområdet samordnas och integreras i olika ämnen

Granskningen visar att lärarna har förutsättningar att samordna undervisningen i olika ämnen så att eleverna får möjlighet att uppfatta kunskapsområdet som en helhet.

Rektorn förklarar att lärarna har möjligheter att gemensamt planera undervisningen inom kunskapsområdet och att samarbeta, med hänsyn till både personalens kompetens och den tid som har avsatts för ändamålet.

Rektorn berättar att lärarna är indelade i arbetslag och att de träffas inom sina arbetslag varje vecka för att stämma av och samplanera. Rektorn säger att hen förväntar sig att lärarna har ett kollegialt utbyte och samordnar sin undervisning och sina arbetsområden. Varje vecka finns även ett samforum där lärare kan lyfta frågor om undervisning. Enligt rektorn finns såväl forum som utrymme i form av tid för lärarna. Eftersom skolan är liten är det också lätt för lärarna att samarbeta. Detta framgår också av intervjuer med lärare. Samordning av undervisning sker också mellan elevhälsan och lärarna.

Ansvar för kompetensutveckling

Rektorn tar ansvar för kompetensutveckling inom kunskapsområdet

Granskningen visar att rektorn ansvarar för att skapa förutsättningar så att lärare och övrig personal har nödvändig kompetens samt att de erbjuds stöd och kompetensutveckling inom kunskapsområdet.

Av intervjuerna med lärarna framgår att rektorn ställer frågor generellt om behov av kompetensutveckling. Flertalet lärare anser att de har den kompetens de behöver och att de också delar med sig till varandra och får stöd av elevhälsan vid behov. Men det finns även någon lärare som lyfter behovet att få mer kunskap om att hitta rätt nivå och metoder att undervisa i kunskapsområdet så att alla elever kan ta till sig det och känna att det är mindre obekvämt. Någon lärare lyfter att hen har tagit del av en utbildning från en skolmyndighet vilken bland annat innehöll frågor om heder. Dessutom har ungdomsmottagningen initierat ett nätverksmöte som ska handla om hur elevhälsan i kommunen kan stötta varandra i arbetet med kunskapsområdet utifrån deras olika professioner. Rektorn uppger att grunden är en tillit till lärarnas kompetens, men att hen är medveten om att de på skolan behöver hålla sig uppdaterade och föra kollegiala samarbeten för att utveckla undervisningen.

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Sara Carlsson, enhetschef.

Föredragande i ärendet har varit utredare Ulrika Sutorius. I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredarna Roger Persson och Ewa Mölleryd deltagit.

Bilaga 1: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Granskningens syfte

Syftet är att granska kvaliteten i de utvalda anpassade grundskolornas undervisning samt rektorns ansvar för utbildningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck. I granskningen bedöms kvaliteten på undervisningen samt rektorns ansvar för utbildningen i förhållande till Skolinspektionens kvalitetskriterier.

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen inom det granskade området, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Inom granskat område bedöms om skolan uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning.

Frågeställning 1

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck?

Kvalitetskriterier

Undervisningens innehåll

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Samordnad undervisning

Kunskaper i undervisningen

Undervisningens form

Didaktiska val i undervisningen

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Elevdelaktighet och att fånga elevernas frågor

Frågeställning 2

I vilken utsträckning tar rektorn ansvar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck?

Kvalitetskriterier

Rektorns ansvar

Rektorns styrning

Förutsättningar för samordning

Ansvar för kompetensutveckling

Bilaga 2: Författningsstöd

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer.¹

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.²

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.³ Att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar innebär att det måste finnas kunskap hos såväl lärare och annan personal som hos elever om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas.⁴

Av skollagen framgår att elevhälsan främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. Elevhälsans arbete ska bedrivas på individ-, grupp- och skolenhetsnivå och ske i samverkan med lärare och övrig personal.⁵

Av de inledande delarna av läroplanen för anpassade grundskolan framgår att skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för människors olikheter. Alla tendenser till diskriminering eller kränkande behandling ska aktivt motverkas. Intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser. Vidare framgår att medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar.⁶

¹ 26 kap. 20 § skollagen.

² 1 kap. 4 § skollagen.

³ 1 kap. 5 § skollagen.

⁴ Prop. 2009/10:165, s. 634.

⁵ 2 kap. 25 § skollagen.

⁶ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Förståelse och medmännisklighet.

Skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen ska vara saklig och allsidig. Alla som verkar i skolan ska hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och i läroplanen och ta klart avstånd från det som strider mot dem.⁷

Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper. Skolan ska aktivt och medvetet främja elevernas lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma deras föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska därför organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans samt prövar och utvecklar sin förmåga och sina intressen med samma möjligheter och på lika villkor oberoende av könstillhörighet.⁸

Det är inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den ska utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.⁹

Skolan ska aktivt verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för flickor och pojkar, kvinnor och män. I enlighet med grundläggande värden ska skolan också främja interaktion mellan eleverna oberoende av könstillhörighet. Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor.¹⁰

Skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande under skolgången får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Utbildningen ska därigenom främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar

⁷ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Saklighet och allsidighet.

⁸ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.

⁹ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Rättigheter och skyldigheter.

¹⁰ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.¹¹

Av de inledande delarna av läroplanen för anpassade grundskolan framgår att skolan ska gestalta och förmedla de värden och rättigheter som uttrycks i Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Utbildningen ska utgå från vad som bedöms vara barnets bästa och eleverna ska få kännedom om sina rättigheter.¹²

I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer framgår avseende skolans mål bland annat följande. Att varje elev ska kunna göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter. Att varje elev respekterar andra människors egenvärde samt deras kroppsliga och personliga integritet, tar avstånd från att människor utsätts för våld, förtryck, diskriminering och kränkande behandling samt medverkar till att hjälpa andra människor. Att varje elev kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utveckla en vilja att handla också med deras bästa för ögonen.¹³

Alla som arbetar i skolan ska i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av jämställdhet och solidaritet mellan människor och att eleverna interagerar med varandra oberoende av könstillhörighet. Vidare ska alla som arbetar i skolan aktivt motverka diskriminering och kränkande behandling av individer eller grupper samt visa respekt för den enskilda individen och i det vardagliga arbetet utgå från ett demokratiskt och normmedvetet förhållningssätt.¹⁴

Läraren ska klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet. Vidare ska läraren öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem. Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter samt hur könsmönster kan begränsa egna livsval och livsvillkor. Undervisningen ska av läraren planeras och genomföras så att eleverna möts och

¹¹ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

¹² Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden.

¹³ Lgr22, avsnitt 2.1 Normer och värden, Mål.

¹⁴ Lgr22, avsnitt 2.1 Normer och värden, Riktlinjer.

arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet. Läraren ska tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen.¹⁵

Avseende kunskaper framgår i läroplanens andra del att skolan bland annat ansvarar för att varje elev som läser ämnen efter genomgången anpassad grundskola kan använda sig av ett kritiskt tänkande och självständigt formulera ståndpunkter grundade på kunskaper och etiska överväganden samt har fått kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck.¹⁶

Läraren ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen. Läraren ska också organisera och genomföra arbetet så att eleven får stöd i sin språk- och kommunikationsutveckling samt får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang och möjligheter att arbeta ämnesövergripande.¹⁷

Avseende elevernas inflytande anges både i skollagen och i läroplanen att elever ska ges inflytande över utbildningen och att formerna för elevernas inflytande ska anpassas efter deras ålder och mognad. I läroplanen anges vidare bland annat att läraren ska svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll samt se till att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad. Läraren ska verka för att eleverna oberoende av könstillhörighet får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen och även planera och utvärdera undervisningen tillsammans med eleverna.¹⁸

Det pedagogiska arbetet vid en skolenhet ska ledas och samordnas av en rektor. Rektorn ska särskilt verka för att utbildningen utvecklas.¹⁹ På skolenhetsnivå ansvarar rektorn för att det görs ett arbete med att systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen.²⁰ I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer framgår bland annat att rektorn som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen, kriterierna för bedömning av kunskaper och betygskriterierna. Rektorn har ansvaret för skolans resultat och inom givna ramar ett särskilt ansvar i bland annat följande delar: Att skolans arbetsformer

¹⁵ Lgr22, avsnitt 2.1 Normer och värden, Riktlinjer.

¹⁶ Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper, Mål.

¹⁷ Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper Riktlinjer.

¹⁸ 4 kap. 9 § skollagen, Lgr22, avsnitt 2.3 Elevernas ansvar och inflytande, Riktlinjer.

¹⁹ 2 kap. 9 § skollagen

²⁰ Se 4 kap. 4–6 §§ skollagen

utvecklas så att ett aktivt elevinflytande gynnas. Att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen. Att undervisningen i olika ämnesområden samordnas så att eleverna får möjligheter att uppfatta större kunskapsområden som en helhet och att i undervisningen i olika ämnen integrera ämnesövergripande kunskapsområden.

Rektorn har även inom givna ramar ett särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och lära av varandra för att utveckla utbildningen.²¹

Kursplanerna består av delarna syfte och centralt innehåll och har tillhörande betygskriterier samt i vissa ämnen även kriterier för bedömning av kunskaper.²²

²¹ Lgra22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

²² Lgra22, avsnitt 3. Kursplaner.